

І.П. Булеєв, д.е.н., проф.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ¹

Металургійна промисловість є однією із базових галузей сучасного індустріального суспільства та належить переважно до III-IV технологічних укладів. На етапах раннього капіталізму металургійне виробництво стало провідним видом діяльності як у технологічному прогресі, так і в економічній діяльності. Воно було лідером у технологіях, організації виробництва, оплаті праці, організаційно-правових формах виробництва.

На сучасному етапі розвитку економіки також неможливо обійтися без кольорових та чорних металів, які є незамінними в машинобудуванні, будівництві, електронній та радіотехнічній галузях тощо.

Чорна металургія залишається провідною в національній промисловості, необхідною для розвитку інших галузей української економіки, зокрема машинобудування, будівництва, вугільної, коксохімічної, енергетичної, транспортної галузей тощо. До початку подій 2014 р. вітчизняні металурги забезпечували понад 20% ВВП країни, 12% загального обсягу податкових надходжень до держбюджету, а частка металургійної продукції в загальному обсязі валютних надходжень від експорту складала 40%. Україна посідала 8 місце в рейтингу найбільших країн-виробників сталі, забезпечуючи близько 3% її світового виробництва.

¹ Дослідження виконано в рамках НДР ІЕП НАН України «Методи розвитку та забезпечення капіталізації промислових підприємств в умовах інституціональних змін» (2012-2015 рр., номер держреєстрації 0112U006882).

Як справедливо відзначають науковці, «металургійний сектор – це дійсно економічно, соціально і територіально значимий компонент не лише промисловості, а й всієї української економіки» [1, с. 8].

Разом з цим український сектор чорної металургії в техніко-технологічному відношенні відстає від провідних виробників металу економічно розвинутих країн. Застарілі технології виробництва чавуна та сталі не дозволяють досягти максимальної ефективності через відставання від кращого світового виробничого досвіду. Має місце надмірне споживання енергії та інших ресурсів, формування шкідливих відходів, використання застарілих організаційно-правових форм на підприємствах.

Зацікавленість деяких потужних приватних бізнес-груп у розвитку металургійної галузі сприяла залученню інвестиційних ресурсів для підтримки інфраструктурної системи на нинішньому рівні, але слабо орієнтована на майбутнє. Подальше відкладання модернізації виробництва та організаційних форм може призвести до втрати ринків збуту – як внутрішніх, так і зовнішніх – унаслідок погіршення конкурентних переваг українських виробників. Стає очевидним, що пошук якісно нових резервів розвитку металургійної галузі є наразі актуальною проблемою.

Дослідженню процесів організації виробництва, управління, організації оплати праці та стимулювання його ефективності присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних учених: О.І. Амоші, С.С. Аптекаря, В.І. Большакова, С.Г. Гриценка, А.О. Мінаєва, В.Л. Мазура, М.І. Красавцева та ін. [1-6]. Але автори здебільшого аналізують загальноекономічні наслідки технічного стану металургійних процесів, технологій. Питання вдосконалення структури галузі, організаційно-правових форм та форм власності підприємств, їх структури не дістали відповідних наукових розробок та рекомендацій щодо їх реалізації.

Метою даної роботи є аналіз організаційних, структурних і правових форм провідних підприємств гірничо-

металургійного комплексу України, розробка рекомендацій щодо вдосконалення їх організаційно-правової структури, використання сучасних організаційних форм підприємств повного циклу виробництва металургійної продукції та металургійних міні-заводів.

Гірничо-металургійний комплекс (ГМК) України сформувався в умовах СРСР та враховував потреби усього радянського простору і країн соціалістичного табору у продукції чорної та кольорової металургії. Виходячи із цього не має великого значення наявність чи відсутність сировинної бази в Україні, якщо вона була в інших республіках. Так, Артемівський завод з обробки кольорових металів до 90% сировини отримував із Росії, Казахстану. Свою продукцію (прокат кольорових металів, труби, проволочку) на 80-85% він поставляв у союзні республіки, країни народної демократії, у деякі західні країни. Будучи завершальним (четвертим) переділом кольорової металургії, завод не мав великих проблем із забезпеченням сировиною, збутом. Тобто за допомогою міністерства кольорової металургії всі суб'єкти процесу виробництва сировини, її переробки, доведення стану металопродукції до вимог інших секторів економіки вписувались у загальний процес виготовлення завершальної продукції металургійного виробництва.

Іншими словами, створювався технологічний процес виробництва готової продукції ГМК, а підприємства були включені в комплекс підприємств завершеного циклу виробництва товару. Аналогічна ситуація мала місце у встановленні відносин виробництв за ланцюгом:

вугілля – кокс
руда – концентрат,
вогнетривкі вироби
та флюси, енергоносії

→ виплавка металу

→ виробництво прокату металеві вироби

тобто планово-директивна економічна система забезпечувала виробництво кінцевого продукту галузі, регулювала відносини між юридичними особами конкретного виду економічної діяльності. Це було можливим в умовах панівної суспільної (державної) форми власності.

Створення незалежних держав на терені пострадянського простору обмежило традиційні господарські зв'язки, а в результаті роздержавлення підприємств та формування переважно приватної власності було зруйновано завершені технологічні цикли виготовлення кінцевої продукції ГМК. Так, наприклад, підприємства високотривкої промисловості стали суб'єктами виробництва завершеної продукції підприємства, частково відмічені із технологічного типу ГМК та переорієнтувались не на вітчизняного, а на зарубіжного споживача. Аналогічна ситуація склалась і з вугледобувними підприємствами, гірничозбагачувальними виробництвами, коксохімічними заводами, металургійними підприємствами, трубопрокатними, канатними тощо заводами. Єдиний технологічно-виробничий комплекс ГМК було розірвано. Кожне підприємство стало боротися за власний прибуток, найбільш цікавих споживачів, що призвело до зростання вартості продукції кожного підприємства, ціни металу, прокату, металевих виробів. Крім того, було зруйновано механізм формування довгих технологічних та економічних ланцюгів виробництва ГМК.

Для подолання цих деструктивних явищ поступово стали формуватися вертикально інтегровані структури (ВІС), залежні структури (ЗС), найбільш вдалимими із яких стали СКМ, ІСД та ін. ВІС та ЗС включали гірничодобувні підприємства (вугледобувні, підприємства з видобутку та збагачення руди), коксохімічні виробництва, металургійні заводи, підприємства з виробництва труб, канатів, дроту, інших металевих виробів. Це позитивно вплинуло на загальні економічні показники ГМК в цілому.

Якщо у січні-травні 2012 р. українські металургійні підприємства знизили виробництво сталі на 4,4%, то за 5 місяців

2013 р. Україна наростила виробництво чавуну на 1%, але скоротила випуск готового прокату на 7,7%. Подальші прогнози – невтішні. На світових ринках триває зниження попиту і падіння цін. У результаті внутрішні ціни на метал в Україні стали на 10-15% вищими, ніж на експорт аналогічної продукції.

Металургійні підприємства України в 2011 р., згідно з даними Державної служби статистики, зазнали збитку в розмірі 3610 млн грн. При цьому 60,7% від загальної кількості підприємств завершили рік із прибутком у розмірі 9270 млн грн, що на 2,3% більше, ніж у 2010 р. Сумарний збиток металургійних підприємств досяг 12880 млн грн.

У докризовий період частка ГМК у валовому внутрішньому продукті (ВВП) України становила 27%. Більше 40% валюти надходило в державу від металургів, і саме це зробило Україну вразливою. В умовах світового падіння попиту на метал значно знизився приплив валюти, і економіка зазнала зниження набагато більш глибокого, ніж можна було очікувати. Динаміку результатів діяльності металургійних підприємств України в 2007-2011 рр. на прикладі провідних підприємств галузі наведено в табл. 1, показники динаміки чистого прибутку – у табл. 2 [7]. Дані табл. 1, 2 свідчать, що вищі показники мають гірничо-видобувні підприємства порівняно з металургійними виробництвами. Це вказує на необхідність формування підприємств завершеного циклу виробництва металургійної продукції, що дозволяє згладити негативні процеси дроблення технологічних потоків, створення самостійних ринкових суб'єктів, які не мають сировинної бази, виробництва.

Дані процеси в умовах України відбуваються з великими труднощами. У ГМК панівною стала олігархічна приватна власність, яка не об'єднує довгі технологічні ланцюги, а дробить, розриває їх. І в цьому разі необхідне втручання держави як партнера, а не як благодійної інституції. Мало корисного дав для ГМК експеримент із зниженням залізничного тарифу, зменшення податку на дохід підприємств ГМК, списання боргів комплексу у 2012-2013 рр. на 20 млрд грн. Це дало

Таблиця 1

*Динаміка від реалізації продукції підприємствами ГМК
за 2007-2011 рр., тис. грн*

Підприємство	2007	2011	Темп приросту за 2007-2011 рр., %
Азовсталь	21668646,00	44423593,00	105,01
Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча	18845611,00	35759781,00	89,75
АрселорМіттал Кривий Ріг	19775152,00	29889841,00	51,15
Алчевський металургійний комбінат	9889443,00	21770406,00	120,14
Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	10685546,00	19376425,00	81,33
Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського	8816754,50	18273676,00	107,26
Інгулецький ГЗК	3560910,00	17102571,00	380,29
Північний ГЗК	8283919,00	16696783,00	101,56
Південний ГЗК	3390732,00	11697350,00	244,98
Центральний ГЗК	3025594,00	7385385,00	144,10
Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод	5076193,00	6836256,00	34,67
Харцизький трубний завод	3216862,00	6688498,00	107,92
Електрометалургійний завод Дніпроспецсталь ім. А.М. Кузьміна	3973747,00	6138560,00	54,48
Донецький електрометалургійний завод	2712645,00	5450001,00	100,91
Азовелектросталь	714936,40	3912498,00	447,25
Інтерпайп Новомосковський трубний завод	1335833,10	1784217,00	33,57
Стахановський завод феросплавів	1060634,50	1561957,00	47,27
Дніпропетровський трубний завод	907858,90	888447,00	-2,14
Донецький металургійний завод	643278,00	784075,00	21,89

Таблиця 2

*Темпи приросту чистого прибутку підприємств ГМК
за 2007-2011 рр., тис. грн, %*

Підприємство	2007, тис. грн	2011, тис. грн	Темп приросту
Інгулецький ГЗК	723733,00	6584382,00	809,78
Північний ГЗК	1838090,00	6249152,00	239,98
Південний ГЗК	603889,00	4859796,00	704,75
Центральний ГЗК	586149,00	2592853,00	342,35
АрселорМіттал Кривий Ріг	3798477,00	2143053,00	43,58
Харцизький трубний завод	323210,00	788018,00	143,81
Азовелектросталь	15403,10	622715,00	3942,79
Алчевський металургійний комбінат	324985,00	291159,00	-10,41
Донецький металургійний завод	3371,00	39065,00	1058,85
Електрометалургійний завод «Дніпроспецсталь ім. А.М. Кузьміна»	344683,00	6394,00	-98,14
Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод	433298,00	-26551,00	-106,13
Інтерпайп Новомосковський трубний завод	86621,10	-63490,00	-173,30
Дніпропетровський трубний завод	-9338,10	-67523,00	623,09
Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	553779,00	-124084,00	-122,41
Донецький електрометалургійний завод	-15979,00	-166101,00	939,50
Стахановський завод феросплавів	92543,90	-235161,00	-354,11
Азовсталь	2122712,00	-507502,00	-123,91
Дніпровський металургійний комбінат ім. Ф.Е. Дзержинського	538486,10	-1790049,00	432,42
Нікопольський завод феросплавів	4855,00	-2810811,00	-7995,18
Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча	1417212,00	-4510150,00	418,24

певне поліпшення фінансового стану підприємств ГМК. Але отримані прибутки були направлені не на інвестиції, а виведені в офшори та використані власниками. Слід було б на суми, які держава із бюджету «подарувала» підприємствам ГМК, внести в їх статутний капітал як частку держави, що дозволить їй управляти своєю частиною акцій у приватній компанії. Допомога держави ГМК має бути цільовою і на зворотній основі. Так, вказані кошти (20 млрд грн) доцільно було б не списувати як борги, а дати ГМК як кошти на збільшення статутного капіталу, і тоді держава стала б одним із акціонерів підприємств, яким списали борг. Другим варіантом могло б стати оформлення цих коштів як безпроцентного кредиту, який має цілеспрямований характер, наприклад, фінансування НДР інститутам, що вирішують проблеми ГМК, або фінансування великих інвестиційних проектів. Адже підприємства ГМК різко скоротили фінансування науки [1; 8]. Це також дієвий напрям державно-публічного партнерства, якого потребують підприємства ГМК.

Зарубіжний досвід свідчить про ефективність таких форм державно-приватного партнерства.

Металургійні підприємства повного циклу як сировину використовують залізну руду, а як основні енергоносії – кокс. Це традиційні технології, в яких інноваційні процеси тривають вельми повільно.

Інноваційним технологічним рішенням у металургійній галузі є створення міні-заводів річної виробничої потужності до 1,0-1,5 млн т сталевих продукції, що виготовляють її з металобрухту чорних металів з використанням переважно електродугової технології. Типовий технологічний процес на металургійному міні-заводі складається з таких послідовних етапів: подача металобрухту; виплавка сталі; обробка на установці «ківш-піч»; розлив сталі; гаряча прокатка сталевих листів.

З урахуванням зазначених технологічних етапів сучасні металургійні міні-заводи складаються переважно з таких комплексів обладнання: електродугова піч; машина для безперервного розливу сталі; установка «ківш-піч» (машина для дегазації та десульфатції сталі у ковші); прокатні стани.

На окремих типах виробництва даний комплекс обладнання може бути дещо відмінним від наведеного.

Продукція міні-заводів – це дрібно-сортний прокат (круг, квадрат, шестигранник), заготовки осей, валів, зубчастих коліс, гнучкі профілі, конструкційні елементи, калібрований прокат, безперервно лита заготовка, фольга. Металургійні міні-заводи набули широкого поширення у світі (табл. 3).

Таблиця 3

Металургійні міні-заводи деяких країн світу

Країни	Кількість міні-заводів, од.	Потужність (сумарна) міні-заводів, тис. т	Середня потужність міні-заводу, тис. т
Індія	102	12917	126,6
США	88	48946	556,2
Японія	67	8210	122,5
Китай	45	3700	82,2
Країни СНД	36	27359	759,9
Тайвань	36	8002	222,2
Італія	32	2420	91,2
Бразилія	26	8913	342,8
Іспанія	24	12362	515,9
Мексика	23	9272	456,9
Німеччина	21	9595	456,9
Усього у світі	633	209972	331,7

Як свідчать наведені дані, середня потужність міні-заводу складає 331,7 тис. т за рік, при цьому у США – 556,2 тис. т, СНД – 759,9, Тайвані – 222,2, Китаї – 82,2 тис. т.

У країнах СНД міні-заводи створені: в Україні – Донецький електрометалургійний завод (ДЕМЗ «Істіл»), «Електро-сталь» (м. Курахове, Донецька область), «Дніпроспецсталь», «Інтерпайп-Сталь» (м. Дніпропетровськ); у Росії – близько 20 міні-заводів; в Казахстані – близько 10; у Білорусі, Молдові, Азербайджані, Вірменії, Грузії, Узбекистані – 1-2 міні-заводи. На початок 2014 р. сумарна потужність усіх заводів склала 35 млн т.

Найбільшим металургійним міні-заводом в Україні та у країнах СНД є «Інтерпайп-Сталь» (м. Дніпропетровськ), що

дозволяє виплавляти до 1,5 млн т сталі за рік. Порівняно із цим підприємством заводи інших країн можна класифікувати як заводи локального масштабу: у Казахстані у 2009 р. введено в дію завод Caspian Steel із річною потужністю 225 тис. т сталі, у 2010 р. Карагандинський ЕМЗ – 110 тис. т, Таразський ЕМЗ – 180 тис. т, у Вірменії у 2013 р. розпочав роботу завод ASCE Group річною потужністю 120 тис. т.

У Росії завантаженість заводів у 2013 р. перебувала на рівні 50-70%, що є більш вагомим показником, ніж в інших країнах СНД. Але металургійні міні-заводи у всіх країнах СНД працюють не на повну потужність та є нерентабельними у сталеплавильному виробництві. В Україні завантаженість заводів у 2013 р. значно знизилася порівняно із 2010 р.: ДЕМЗ – з 73 до 14%, «Дніпроспецсталь» – з 41 до 29, «Електросталь» – з 85 до 65%. У 2014 р. ситуація погіршилася у зв'язку із збройним конфліктом на сході України.

Перевагами металургійних міні-заводів порівняно із заводами повного циклу є [8; 9]:

невисока капіталоємність (організація міні-виробництва потребує витрат на 20-60% нижче, ніж великих виробництв повного циклу; мінімальний розмір інвестиційних витрат становить близько 20-70 млн. долл);

скорочення строків освоєння виробничої потужності (1,5-2 роки порівняно із 10 роками для великих заводів);

менша площа заводу (для виробничої потужності 1,0 млн т сталі необхідно близько 18-20 га, для будівництва великого заводу – у 15 разів більше), що дозволяє організувати його на базі незадіяних цехів або на обмеженій території;

територіальна близькість виробничого обладнання, що забезпечує безперервне переміщення заготовок за стадіями технологічного процесу, відсутність проміжного зберігання, накопичення запасів, мінімізацію складських витрат;

відносна близькість до постачальників сировини та до споживачів (забезпечує зниження транспортних витрат у 4-7 разів порівняно з великими заводами);

випуск невеликими партіями продукції з високою доданою вартістю;

гнучкість до змін ринкової кон'юнктури, що забезпечується модульним принципом побудови технологічного процесу;

орієнтованість на потреби локального ринку, що забезпечує гарантований збут продукції та відсутність її затоварювання на складі;

менша кількість персоналу різних груп (забезпечує зниження конфліктів внутрішніх стейкхолдерів підприємства);

екологічні переваги: використання лому металів як сировини зменшує екологічний збиток унаслідок окислення металу і забруднення землі та води, економить залізну руду, кокс, електроенергію, скорочує викиди в атмосферу.

Принципи організації виробництва на металургійних заводах повного циклу та міні-заводах наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Принципи організації виробництва на металургійних заводах повного циклу та міні-заводах¹

Заводи повного циклу	Міні-заводи
Орієнтація на досягнення економії від масштабу	Орієнтація на відповідність ринковим вимогам (ємність ринку, попит на конкретні види продукції)
Повний комплекс виробничого обладнання відповідно до класичної технології металургійного виробництва	Модульний принцип організації виробництва
Площа підприємства складається із виробничої площі, площі складського та транспортного господарства	Площа підприємства складається переважно з виробничої площі
Формування виробничої програми відповідно до максимального завантаження виробничого обладнання	Формування виробничої програми відповідно до ринкового попиту
Організація виробництва великими партіями для максимального завантаження виробничої потужності	Організація виробництва невеликими партіями залежно від ринкових потреб (гнучкість виробництва)
Обмежений та стійкий склад споживачів продукції підприємства	Мінливі склад та структура споживачів продукції підприємства
Максимальний розподіл праці на виробництві	Мінімальний розподіл праці на виробництві

¹Складено на основі джерела [10].

Порівняльну характеристику металургійних міні-заводів та великих заводів повного циклу за окремими техніко-економічними показниками, обумовленими принципами організації виробництва на підприємствах цих двох типів, надано в табл. 5.

Таблиця 5

Техніко-економічні показники діяльності металургійних міні-заводів та заводів повного циклу [10]

Показники	Інтегрований завод	Міні-завод
Потужність, тис. т / рік	Від 3000 і більше	100 – 2000
Маса технологічного обладнання, т	До 1 000 000	1000 – 26800
Питомі капітальні вкладення, ум.од. / т	650 – 1000	150 – 300
Окупність	10 – 12	1,5 – 2,0
Тривалість будівництва, років	8,0 – 10,0	1,5 – 2,2
Дальність перевезень лому, км	1500	400
Дальність перевезень прокату, км	1800	400
Витрати на транспортування у структурі собівартості, %	20	1 – 5
Кількість споживачів	20	>100
Чисельність працівників, тис. чол.	10 – 20	0,3 – 0,6
Виробіток товарної продукції на одного працівника основної діяльності	15,5 – 23,3	50,2 – 65,4
Тривалість циклу, днів	5 – 10	0,5 – 0,6
Рівень рентабельності, %	7 – 20	15 – 22
Вкладення в обладнання, що забезпечує охорону навколишнього середовища, ум.од. / т	400 – 650	70 – 150
Випуск прокату, тис. т / рік на од.: площі, тис. т / (год·га)	69 – 460	18 – 20
обладнання, тис. т (т·рік)	120 – 160	26,1 – 100
потужності, тис. т (кВт·рік)	6,4 – 5,8	3,41 – 5,3
Витрати праці, люд. год / т	5,5 – 7,6	1,5 – 7,6

Обмеженнями в організації виробництва металургійних міні-заводів є сировинна залежність двох типів:

1) залежність заводів від вторинної сировини (металобрухту), дефіцит металобрухту та його невисока якість (висока частка важких металів, для видалення яких відсутні наявні технології), що посилює важливість організації відбору металобрухту та постачань чистої шихти;

2) пряма залежність собівартості виплавки сталі в електродугових печах від цін на електроенергію, що за умов постійного зростання цін на електроенергію змушує міні-заводи реалізовувати стратегію вертикальної інтеграції з металургійними холдингами, що, у свою чергу, послаблює контроль за власним виробництвом і зрештою може призвести до розпорошення власності.

Металургійні міні-заводи можуть створюватися компаніями, які мають доступ до дешевої електроенергії. Подібні за технологічною стратегією плани розвитку мають «Іркутск-енерго» та Братська ГЕС. Крім того, металургійні міні-заводи можуть створюватись як структурні підрозділи великих підприємств гірничо-металургійного комплексу. Наприклад, Балаківський сортовий завод було побудовано заводом «Сіверсталь»; Калузький метзавод входить у структуру Новолипецького металургійного комбінату; Об'єднана металургійна компанія побудувала міні-завод «ОМК-Сталь»; компанія «Вторчермет» запланувала будівництво міні-заводу в м. Братську Іркутської області; металургійний міні-завод «СтавСталь» є структурною одиницею регіонального індустріального парку «Невинномысск» (м. Ставрополь).

Ще одним напрямом розвитку металургійних міні-заводів є консолідація капіталу та створення мережеских компаній із наявністю у структурі кількох металургійних міні-заводів, ломозаготівельних баз та метало-сервісних центрів. Прикладами купівлі кількох міні-заводів є відповідна діяльність Nucor Corp (США) – 20 міні-заводів із річним обсягом виробництва понад 15 млн т; Gerdau (Бразилія) – 20 міні-заводів сукупної виробничої потужності 25 млн т; Dymamis Steel. Створення великої компанії шляхом об'єднання міні-заводів відзначається в розвитку італійської компанії «Riva» та іспанських компаній «Acelaria» та «Megasa» [9].

Для України за умов недозавантаженості основного виробництва на великих металургійних заводах повного циклу актуальним є формування міні-заводів та заводів збільшеної потужності [11, с. 106], проекти створення яких можливі на базі Дніпропетровського металургійного заводу ім. Петровсь-

кого, Макіївського металургійного заводу, Куйбишевського металургійного заводу. Реалізацію проектів створення металургійних міні-заводів підтримують І. Дрозд, С. Грищенко та М. Прилуцький і наголошують на необхідності державної підтримки подібних проектів через систему пільгового кредитування.

Висновки. Роздержавлення та сертифікаційна приватизація підприємств ГМК, метою яких було заявлено придбання ефективних власників і менеджменту, подолання відчуження працівників від власності й управління, не дали очікуваних результатів. Підприємства державної форми власності стали приватно-олігархічними за власністю, відчуження працівників від власності та управління збільшилося. Приватні власники не забезпечили більш ефективної роботи підприємств, їх управління. Був зруйнований завершений повний цикл виготовлення продукції галузі. Підприємства, що забезпечували металургійні заводи сировиною, стали юридичними особами, зорієнтувалися на зарубіжних споживачів, створивши проблеми для вітчизняних металургів. Добувні підприємства різко підвищили ціни на сировину, обмежили її постачання вітчизняним підприємствам. У результаті металургія в цілому погіршила свої економічні та фінансові показники.

Для усунення викладених негативних явищ у ГМК України доцільно:

1. Відтворити довгі завершені організаційно-технологічні цикли, що включають виробництво від видобутку енегносіїв, руди, флюсів, вогнетривких матеріалів тощо, до виплавки металу і виготовлення готової металургійної продукції прокату, дроту, листів, труб тощо. У цей цикл має бути включена галузева й академічна наука.

2. Перейти від олігархічно-приватної форми власності у ГМК до корпоративно-публічної, що дає можливість плідно співробітничати і брати участь в управлінні та власності разом із приватними власниками також органам управління (держави, регіонів, місцевих) та працівникам. Не менше 25% голосів у наглядових радах акціонерних товариств, Ради директорів слід передбачити для цієї категорії акціонерів.

3. Відносини між провідними підприємствами ГМК і державою мають формуватися згідно з принципами державно-публічного партнерства. При цьому слід відмовитися від пільгових тарифів, податків, списання боргів тощо. Доцільно використовувати довгострокові низько- або безвідсоткові прямі кредити НБУ підприємствам ГМК на конкретні інвестиційні проекти, науково-дослідні роботи інститутам ГМК та академічним інститутам (під гарантії підприємств ГМК), що забезпечують інноваційний розвиток підприємств ГМК.

4. Довести обсяги реалізації продукції підприємств ГМК на внутрішньому ринку не менш як до 60-70%. При цьому внутрішні ціни не можуть бути вищими за ціни на експортовану металопродукцію. Експорт сировини має бути дозволений лише при стовідсотковому забезпеченні сировиною вітчизняних металургів.

5. Визнати перспективними напрями формування металургійних підприємств як ВІС та МС повного циклу виробництва металургійної продукції.

Комплексне вирішення та використання викладених пропозицій буде корисним для підвищення ефективності функціонування ГМК, його інноваційного розвитку.

Література

1. Украинская металлургия: современные вызовы и перспективы развития: моногр. / А.И. Амоша, В.И. Большаков, А.А. Минаев и др.; НАН України, Ин-т економіки промсти. – Донецьк, 2013. – 114 с.

2. Ресурсозберігаючі технології металургійного виробництва на основі використання українського вугілля: моногр. / С.Л. Ярошевський, А.В. Ємченко, І.В. Шульга та ін. – Харків: Основи, 2012. – 204 с.

3. Мазур В.Л. Металургія України: стан, конкурентоспроможність, перспективи / В.Л. Мазур // Металлургическая и горнорудная промышленность. – 2010. – № 2. – С. 12-16.

4. Грищенко С.Г. Состояние мировой металлургии в новых реалиях экономического кризиса (по материалам 67 сессии Комитета по стали организации экономического сотруд-

ничества и развития, Париж, 10-11 декабря 2009 г.) / С.Г. Грищенко, В.С. Власюк // *Металлургическая и горнорудная промышленность*. – 2010. – № 1. – С. 4-5.

5. Большаков В.И. Направления развития металлургического комплекса Украины / В.И. Большаков, Л.Г. Тубольцев // Сб. тр. ИЧМ. *Фундаментальные и прикладные проблемы черной металлургии*. – 2010. – Вып. 21. – С. 3-20.

6. Булеев И.П. Опыт структурирования промышленности развитых стран и возможность его использования в Украине / И.П. Булеев // *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку* / Редкол. О.І. Амоша (гол. ред.), І.П. Булеев (відп. ред.) та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2012. – 336 с.

7. Аналитический отчет: Горно-металлургический комплекс: анализ пяти лет развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ubr.ua/market/industrial/analitichskiy-otchet-gorno-metallurgicheskiiy-kompleks-2a-5-let>.

8. Мини-металлургический завод [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://a-kranm.com/mini-metallurgicheskiiy-zavod.html>.

9. На пространстве бывшего СССР построено уже более 40 металлургических мини-заводов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://istina.com.ua/news/na-prostranstve-byvshego-sssr-postroeno-uzhe-bolee-40-metallurgicheskiih-mini-zavodov>.

10. Смирнов А.Н. Металлургические мини-заводы [Электронный ресурс] / А.Н. Смирнов, В.М. Сафонов, Л.В. Дорохова, А.Ю. Цупрун. – Донецк: Норд-пресс, 2005. – 469 с. – Режим доступа: <http://uas.su/books/2011/minizavod.php>.

11. Дрозд І.Г. Перспективи розвитку міні-заводів України / І.Г. Дрозд, С.Г. Грищенко, М.І. Прилуцький [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fhotm.kpi.ua/sworks/05/drozd_article_2010.pdf.

Надійшла до редакції 19.11.2014 р.